

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

NADİR YILDIRIM VE DİĞERLERİ/TÜRKİYE

(Başvuru no. 39712/16)

KARAR

6 § 2 maddesi • Yargılamayı yürüten mahkeme başkanının, haklarındaki ceza yargılamaları devam ederken Türkiye Büyük Millet Meclisine milletvekili olarak seçilen başvuranların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması için düzenlenen fezlekelerde kullandığı ifadeler nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edilmesi • Hükümetin, başvuranların üzerlerine atılı suçları işlediklerine dair açık ve kesin ifadeyi, özellikle yargılamaların niteliği, bağlamı veya koşullarının gerekli kıldığını ortaya koymaması • Hâkimlerin kullandıkları ifadelerin soruşturma makamlarının kullandıkları ifadelerle göre daha sıkı bir incelemeye tabi tutulması • Kullanılan ifadelerin, mahkemelerin şüphelinin veya sanığın suçu olduğu kanaatini hiçbir şekilde yansıtmaması gereken dikkatli bir dil kullanmaları yönündeki gerekliliğe aykırı olması • Anayasa Mahkemesinin bunun sonucunda meydana gelen zararı giderememesi
35 § 1 maddesi • İç hukuk yollarının tüketilmesi • Mahkemenin, on yıldan fazla bir süredir devam eden ceza yargılamaları ve ihtilaf konusu fezlekelerin düzenlenmesinin üzerinden önemli bir süre geçtiği dikkate alındığında, temyiz incelemesinin davanın koşullarında etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varamaması • Hükümetin, içtihat yoluyla, 6 § 2 maddesinin ihlal edildiği iddiası ile ilgili ceza yargılamaları sırasında bir hâkimin eyleminden kaynaklanan zarar bakımından tazminat talebinin etkinliğini ortaya koyamaması

STRAZBURG

28 Kasım 2023

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

Nadir Yıldırım ve Diğerleri/Türkiye davasında,

Başkan,

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler,

Jovan Ilievski,

Egidijus Kūris,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Diana Sârcu,

Davor Derenčinović,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine, 6 Türk vatandaşı olan Nadir Yıldırım, Selma Irmak, Besime Konca, Alican Önlü, Dirayet Taşdemir ve Ahmet Yıldırım (“başvuranlar”) tarafından, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (“Sözleşme”) 34. maddesi uyarınca, 29 Haziran 2016 tarihinde yapılmış olan başvuruyu (no. 39712/16),

Masumiyet karinesine ilişkin şikâyetin Türk Hükümetine (“Hükümet”) bildirilmesine ve başvurunun geri kalanının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesine ilişkin kararı,

Tarafların beyanlarını göz önünde bulundurarak,

7 Kasım 2023 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından,

Aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuranlar, haklarında açılan bir ceza davasında yargılamayı yürüten mahkeme başkanının, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması için hazırlanan fezlekelerde üzerlerine atılı suçları işlediklerini ifade ettiğini ileri

sürerek, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki masumiyet karinesi haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmişlerdir.

OLAYLAR

2. Başvuranlara ilişkin detaylar, ekteki tabloda yer almaktadır. Başvuranlar, Diyarbakır Barosuna kayıtlı Avukat M. Beştaş tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Dava konusu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 2007 yılında, başvuranlar da dâhil olmak üzere bazı kişiler ile Yargıtay tarafından silahlı terör örgütü ve PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) “şehir kanadı” olarak kabul edilen KCK/TM'nin (Koma Civakên Kurdistan – Kürdistan Topluluklar Birliği/Türkiye Meclisi) faaliyetleri arasında bağlantı olduğu şüphesiyle bir ceza soruşturması başlatmıştır.

6. Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı, 9 Haziran 2010 tarihinde, başvuranlar da dâhil olmak üzere bazı kişiler hakkında, olay tarihinde yürürlükte olduğu haliyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (“CMK”) 250 § 1 maddesinde düzenlenen ağır suçlarla ilgili davalara bakma konusunda özel yargı yetkisine sahip olan Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesine bir iddianame sunmuştur. Cumhuriyet savcısı, başvuranlar Selma Irmak, Besime Konca, Dirayet Taşdemir ve Ahmet Yıldırım'ı, diğerlerinin yanı sıra, Ceza Kanunu'nun (“CK”) 314 § 2 maddesi uyarınca silahlı terör örgütü üyesi olmakla, başvuran Alican Önlü'yü aynı hükmün birinci fıkrası uyarınca bu tür bir örgütü yönetmekle ve başvuran Nadir Yıldırım'ı Ceza Kanunu'nun 302. maddesi uyarınca Devletin birliğini ve toprak bütünlüğünü bozmaya teşebbüs etmekle suçlamıştır.

7. Mevzuatta yapılan değişikliğin ardından, yaklaşık 63 duruşmanın yapıldığı Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi kapatılmış ve başvurular hakkındaki ceza yargılamaları, Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesine (bundan böyle “yargılamayı yürüten mahkeme” olarak anılacaktır) devredilmiştir.

8. Başvuranlar, 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinde, sol görüşlü ve Kürt yanlısı bir siyasi parti olan Halkların Demokratik Partisi (HDP) adına Türkiye Büyük Millet Meclisine (“Millet Meclisi”) milletvekili olarak seçilmiştir. Başvuranların bu suretle Anayasanın 83. maddesi uyarınca yasama dokunulmazlığı kazanmaları nedeniyle, haklarındaki ceza yargılamaları ancak Millet Meclisinin söz konusu dokunulmazlığı kaldırması halinde sürdürülebilirdi.

9. Yargılamayı yürüten mahkeme başkanı, 7 Mart 2016 tarihinde, başvuranların her biri hakkında fezleke düzenlemiş ve bu fezlekedeki, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne, Anayasanın 83. maddesi uyarınca başvuranların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması talebinde bulunmuştur. Mahkeme başkanı, her bir fezlekedeki, ilk olarak, diğerlerinin yanı sıra, gizli dinleme cihazları yoluyla elde edilmiş olan başvuranların dinlemeye alınan telefon konuşmalarının içerikleri ile yaptıkları konuşmaların ses kayıtları gibi iddianameden belirli alıntılarını tekrarlamış ve daha sonra, bu alıntılardan, başvuranların aleyhlerindeki suçlamalara esas teşkil eden belirli eylemleri gerçekleştirdikleri yönünde çıkarımlarda bulunmuştur. Mahkeme başkanı, bu şekilde, iddianamede yer alan ifadeleri ve sonuçları büyük ölçüde tekrarlamıştır. Bununla birlikte, her bir fezlekenin “Değerlendirme” başlıklı sonraki bölümünde, mahkeme başkanı, “[başvuranın] [üzerine] atılı suçları işlediği görülse de, [kendisinin] 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinde milletvekili seçildiğinin anlaşıldığını” belirtmiştir. Aynı şekilde, her bir fezlekenin “Sonuç ve Değerlendirme” başlıklı son bölümünde şu ifadeler yer verilmiştir: “...[başvuranın] [kendisine] isnat edilen suçları işlediği anlaşılmaktadır.”

10. Başvuranların avukatı ve diğer bazı sanıkların avukatı, 15 Mart 2016 tarihinde yapılan duruşmada, başvuruların itham edildikleri suçları işlediklerinin belirtildiği fezlekelerde kullanılan dil nedeniyle, yargılamayı yürüten mahkemenin üyelerinin reddini ve davaya bakmaktan çekilmelerini talep etmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, mahkeme başkanının katılımıyla, CMK'nın 22 ve 23. maddelerinde sıralanan koşulların hiçbirinin karşılanmadığı gerekçesiyle çekilme talebini reddetmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, ayrıca, milletvekili olan sanıkların dokunulmazlıklarının kaldırılması talebinin, kendilerine karşı yöneltilen suçlamalar belirtilmeksizin sunulamayacağı gerekçesiyle, başvuruların çekilme talebinin, CMK'nın 31 § 1 (c) maddesi uyarınca, yargılamaların uzatılması amacıyla yapılmış olduğunun kabul edilmesi gerektiğini kaydetmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, kararına yedi gün içerisinde Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi önünde itiraz edilebileceğini belirtmiştir.

11. Başvuranlar, 22 Mart 2016 tarihinde, çekilmeleri talep edilen tüm hâkimlerin söz konusu talebin değerlendirilmesinde yer aldığı gerekçesiyle yargılamayı yürüten mahkemenin CMK'nın 27 § 1 maddesinde düzenlenen çekilme taleplerinin incelenmesine ilişkin prosedüre uymadığını ileri sürerek, Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi önünde yukarıda belirtilen ara karara karşı itirazda bulunmuşlardır. Ayrıca, yargılamayı yürüten mahkeme, talebi, CMK'nın 22. ve 23. maddeleri bakımından değerlendirmesine karşın, CMK'nın 24 § 1 maddesi yönünden bu talebe ilişkin karar vermemiştir. Çekilme talebinin bu kısmı, hâkimlerin tarafsız olmadığı iddiasına dayanıyordu ve yanıtız bırakılmıştır. Bir hâkim tarafından görüş açıklanması, CMK'nın 24 § 1 maddesi kapsamına girmektedir ve çekilme talebinin mahkeme başkanı tarafından kullanılan ifadelerle dayanması nedeniyle, söz konusu hâkimin artık tarafsız olduğu kabul edilemez. Bu temelde, başvuruların başvurularını yargılamaları uzatmak amacıyla yapmış olduklarının kabul edilmesi tamamen haksızdır. Son olarak, yargılamayı yürüten mahkeme başkanı tarafından kullanılan ifadeler, başvuruların

Anayasa ve Sözleşme ile korunan masumiyet karinesi haklarını açıkça ihlal etmiştir.

12. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 24 Mart 2016 tarihinde, çekilme talebinin yargılamaların uzatılması amacıyla yapılmış olduğunun kabul edilemeyeceğini ve dolayısıyla, bu talebin CMK'nın 27 § 1 maddesinde düzenlenen prosedüre uygun olarak incelenmiş olması gerektiğine hükmederek itirazı onamış ve yargılamayı yürüten mahkemenin ara kararını bozmuştur. Mahkemenin kararında, başvuranların Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamında korunan masumiyet karinesi haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkin hiçbir değerlendirme yer almamıştır.

13. Yargılamayı yürüten mahkemenin başkanı ve çekilmesi talep edilenler arasında bulunan bir mahkeme heyeti üyesi, 24 Mart 2016 tarihinde, yazılı bir görüş sunmuş ve bu yazılı görüşte, dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin daha önceki taleplerinde sadece milletvekili olarak seçilen sanıklar tarafından suç işlendiğine dair endişelerini dile getirdiklerini ve bu taleplerinin Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından reddedildiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle, fezlekelerde yapılan gözlemler, düşünce ifadeleri olarak değerlendirilemez ve söz konusu retler bağlamında anlaşılmalıdır.

14. Başvuranların avukatı, 25 Mart 2016 tarihinde yargılamayı yürüten mahkeme önünde yapılan duruşmada, mahkeme heyeti başkanının ve diğer iki üyesinin çekilmesine ilişkin başvuruda bulunmalarının nedeninin, fezlekelerin bu üç hâkim tarafından imzalanmış olması olduğunu belirtmiştir. Yargılamayı yürüten mahkeme, duruşmanın sonunda, çekilmeleri talep edilmeyen hâkimlerin katılımıyla, yasama dokunulmazlığının kaldırılması amacıyla ve Anayasanın 83. maddesinden kaynaklanan yükümlülüğe uygun olarak düzenlenmiş olan fezlekelerin içeriğinin, söz konusu hâkimlerin tarafsızlığını şüpheye düşürecek nitelikte olmadığına hükmederek, başvuruyu reddetmiştir. Yargılamayı yürüten mahkemenin kararında, başvuranların masumiyet karinesine ilişkin herhangi bir değerlendirme yer almamıştır.

Yargılamayı yürüten mahkeme, kararına karşı Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi önünde yedi gün içerisinde itirazda bulunulabileceğini belirtmiştir.

15. Başvuranların avukatı, farklı tarihlerde, diğerlerinin yanı sıra, fezlekelerde kullanılan ifadelerin gerçek bir çekilme gerekçesi teşkil ettiğini ve bu ifadelerin ayrıca başvuruların masumiyet karinesi haklarının ihlaline yol açtığını ileri sürerek, yukarıda belirtilen ara karara karşı Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesine itirazda bulunmuştur.

16. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi, 6 Nisan 2016 tarihinde, yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebini içeren fezlekenin, Anayasanın 83. maddesinde öngörülen ceza yargılamalarının önündeki engelin aşılmasına yönelik hazırlık niteliğinde usuli bir işlem olduğuna hükmederek, başvurular adına sunulan itirazı reddetmiştir. Dolayısıyla, bu fezlekelerde yer alan ifadeler, esasa ilişkin hüküm verilmeden önce yargılamayı yürüten mahkeme tarafından açıklanan bir görüş olarak değerlendirilemezdi. Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi, başvuruların masumiyet karinesi haklarının ihlal edildiğini ilişkin bir değerlendirme yapmamıştır.

17. Başvuranlar, 11 Nisan 2016 tarihinde, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak, yargılamayı yürüten mahkeme başkanının kullandığı ifadelerin, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma haklarının ve Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki masumiyet karinesi haklarının ihlal edilmesine yol açtığı şikâyetinde bulunmuşlar ve söz konusu şikâyetler bakımından başvurabilecekleri başka bir hukuk yolu bulunmadığını ileri sürmüşlerdir.

18. Yargılamayı yürüten mahkeme, 11 Nisan 2016 tarihinde yapılan duruşmada, hâkimlerin çekilmesi talebi konusunun temyiz aşamasında inceleneceğine hükmederek, başvuruların avukatının, mahkemenin davaya devam etmeden önce Anayasa Mahkemesine sundukları bireysel başvurunun sonucunu beklemesi gerektiği yönündeki talebini reddetmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, 16 Mayıs 2016 tarihinde, kararını vermiş ve bu kararda, sadece başvuranların Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki şikâyetini inceleyerek kabul edilemez bulmuştur. Başvuranlar hakkındaki ceza kovuşturmasına dokunulmazlıklarının kaldırılması yönünde bir karar verilinceye kadar devam edilemeyeceğini kaydeden Anayasa Mahkemesi, başvuranların, haklarındaki ceza yargılamasının tamamlanması üzerine bazı idari ve yargısal yollardan - bu hukuk yollarının hangileri olduğunu belirtmeden - yararlanabileceklerine hükmetmiş ve başvuranların iç hukuk yollarını tüketmediklerini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesinin kararında başvuranların Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetlerinden bahsedilmemiştir.

20. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 9 Mayıs 2017 tarihinde, başvuranların çekilmesini talep ettikleri yargılamayı yürüten mahkeme başkanının başka bir şehirdeki mahkemeye tayin edildiği bir kararname yayınlamıştır.

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE UYGULAMA

I. İLGİLİ İÇ HUKUK

A. Anayasa

21. Anayasanın “Yasama dokunulmazlığı” başlıklı 83. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde

yetkili makam durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.”

22. Millet Meclisi tarafından 20 Mayıs 2016 tarihinde (6718 sayılı Kanun ile) kabul edilen Anayasanın Geçici 20. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Bu maddenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildiği tarihte; soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve mahkemelerden; Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından, Anayasanın 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmü uygulanmaz.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde; Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığında, Başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında bulunan yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyalar, gereğinin yapılması amacıyla, yetkili merciine iade edilir.”

B. Ceza Muhakemesi Kanunu

23. Söz konusu zamanda yürürlükte olduğu haliyle, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Hâkimin davaya bakamayacağı hâller

22. Madde

“1. Hâkim;

- a) Suçtan kendisi zarar görmüşse,
- b) Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa,

- c) Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise,
 - d) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa,
 - e) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dâhil kan hısımlığı varsa,
 - f) Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dâhil kayın hısımlığı varsa,
 - g) Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa,
 - h) Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse,
- Hâkimlik görevini yapamaz.”

Yargılamaya katılamayacak hâkim

23. Madde

“(1) Bir karar veya hükme katılan hâkim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz.

(2) Aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hâkim, kovuşturma evresinde görev yapamaz.

(3) Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz.”

Hâkimin reddi sebepleri ve ret isteminde bulunabilecekler

24. Madde

“(1) Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheyne düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir.

(2) Cumhuriyet savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler.

(3) Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir.”

Tarafsızlığını şüpheyne düşürecek sebeplerden dolayı hâkimin reddi isteminin süresi

25. Madde

“(1) Tarafsızlığını şüpheyne düşürecek sebeplerden dolayı bir hâkimin reddi, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusu başlayıncaya; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve Yargıtayda görevlendirilen üye veya tetkik hâkimi

tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanıncaya kadar istenebilir. Diğer hâllerde, inceleme başlayıncaya kadar hâkimin reddi istenebilir.

(2) Sonradan ortaya çıkan veya öğrenilen sebeplerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması şarttır.

Ret isteminin usulü

26. Madde

“(1) Hâkimin reddi, mensup olduğu mahkemeye verilecek dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır.

(2) Ret isteminde bulunan, öğrendiği ret sebeplerinin tümünü bir defada açıklamak ve süresi içinde olguları ile birlikte ortaya koymakla yükümlüdür.

(3) Reddi istenen hâkim, ret sebepleri hakkındaki görüşlerini yazılı olarak bildirir.”

Hâkimin reddi istemine karar verecek mahkeme

27. Madde

“(1) Hâkimin reddi istemine mensup olduğu mahkemece karar verilir. Ancak, reddi istenen hâkim müzakereye katılamaz. Bu nedenle mahkeme teşekkül edemezse bu hususta karar verilmesi;

a) Reddi istenen hâkim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesine,

b) Reddi istenen hâkim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için (1) numaralı daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise, en yakın ağır ceza mahkemesine, Aittir.

(2) Ret istemi sulh ceza hâkimine karşı ise, yargı çevresi içinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi ve tek hâkime karşı ise, yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesi karar verir.

(3) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin başkan ve üyelerinin reddi istemi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece incelenerek karara bağlanır.

(4) Ret isteminin kabulü halinde, davaya bakmakla bir başka hâkim veya mahkeme görevlendirilir.”

Ret istemi üzerine verilecek kararlar ve başvurulacak kanun yolları

28. Madde

“(1) Ret isteminin kabulüne ilişkin kararlar kesindir; kabul edilmemesine ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir. İtiraz üzerine verilen ret kararı hükümle birlikte incelenir.”

Hâkimin çekinmesi ve inceleme mercii

30. Madde

“(1) Hâkim, yasaklılığını gerektiren sebeplere dayanarak çekindiğinde; merci, bir başka hâkimi veya mahkemeyi davaya bakmakla görevlendirir.

(2) Hâkim, tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebepler ileri sürerek çekindiğinde, merci çekinmenin uygun olup olmadığına karar verir. Çekinmenin uygun bulunması halinde, davaya bakmakla bir başka hâkim veya mahkeme görevlendirilir.

(3) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde yapılan işler hakkında 29 uncu madde hükmü uygulanır.”

Ret isteminin geri çevrilmesi

31. Madde

“(1) Mahkeme, kovuşturma evresinde ileri sürülen hâkimin reddi istemini aşağıdaki durumlarda geri çevirir:

- a) Ret istemi süresinde yapılmamışsa.
- b) Ret sebebi ve delili gösterilmemişse.
- c) Ret isteminin duruşmayı uzatmak amacı ile yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.

(2) Bu hâllerde ret istemi, toplu mahkemelerde reddedilen hâkimin müzakereye katılmasıyla, tek hâkimli mahkemelerde de reddedilen hâkimin kendisi tarafından geri çevrilir.

(3) Bu konudaki kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabilir.”

Tazminat istemi

141. Madde

“(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

- a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,
- b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,
- c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,
- d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii

- huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,
- e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,
- f) Mahkûm olup da gözetim ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,
- g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,
- h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,
- i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,
- j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,
- k) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.

(2) Birinci fıkranın (e) ve (f) bentlerinde belirtilen kararları veren merciler, ilgiliye tazminat hakları bulunduğunu bildirirler ve bu husus verilen karara geçirilir.

(3) Birinci fıkrada yazan hâller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir.”

Tazminat isteminin koşulları

142. Madde

“Karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren üç ay ve her hâlde karar veya hükümlerin kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde tazminat isteminde bulunulabilir.”

Duruşmanın sona ermesi ve hüküm

223 § 8 maddesi

“Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş

olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.”

Hükümden önceki kararların temyizi

287. Madde

“Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir.”

II. İLGİLİ UYGULAMA

24. Hükümet, Yargıtayın, ilk derece mahkemelerinin esasa ilişkin kararlarının dayanağını oluşturan hâkimlerin reddi taleplerinin reddine ilişkin ara kararları inceleyebilecek ve gerektiği takdirde bozacak konumda olduğu yönündeki iddiasını desteklemek üzere, sırasıyla Yargıtayın 1. ve 8. Daireleri tarafından verilen iki kararı sunmuştur. Yargıtay, 19 Ekim 2011 tarihinde verilen ilk kararda (2011/304 E., 2011/6142 K.), sanığın yargılamaların tefrik edildiği başka bir kişiyle müştereken suç işlediğinin belirtilmesinin, mahkeme heyetinin tarafsızlığına dair şüphe uyandırdığına hükmederek, ilk derece mahkemesinin esasa ilişkin kararını bozmuştur. Yargıtay 8. Ceza Dairesi, 8 Şubat 2016 tarihinde verilen ikinci kararda (2014/33889 E., 2016/1153 K.), alt derece mahkemesinin görevsizlik kararının, işkence suçunun unsurlarının oluşmadığı görüşünü içermesi bakımından, hukuki görüş bildirimi niteliğinde olduğuna ve böylece, ilgili mahkemenin tarafsızlığına şüphe düşürdüğüne karar vermiştir. Dolayısıyla, Yargıtay, mahkeme heyeti üyelerinin davada görev almaktan çekinmiş olmaları gerektiğine hükmederek, alt derece mahkemesinin esasa ilişkin kararını bozmuştur.

25. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin başvuranların masumiyet karinesi haklarına ilişkin şikâyetleri inceleme ve telafi etme yetkisine sahip olduğu iddiasını desteklemek üzere, Hükümet, Anayasa Mahkemesinin davacının silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı sırada kamu görevlilerinin yaptıkları açıklamaların, davacının masumiyet karinesi hakkını

ihlal edip etmediğini incelediği ve ihlal bulunmadığı sonucuna vardığı *E.A.* (no. 2) (başvuru no. 2017/34336, 15 Eylül 2021) kararına atıfta bulunmuştur. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, ayrıca, önyargılı açıklamalarda bulunan bir kamu görevlisine karşı hukuk mahkemeleri önünde tazminat talep edilmesinden ya da o kişi hakkında disiplin işlemleri başlatılması için başvuruda bulunulmasından sonuç alındığını gösteren herhangi bir emsal bulunmadığı göz önüne alındığında, Türk hukukunda bu tür şikâyetler ile ilgili etkili bir hukuk yolunun sunulmadığını tespit ettiğini de kaydetmektedir.

26. Hükümet, ayrıca, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki masumiyet karinesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetler bakımından Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ("CMK") 141 § 3 maddesinde düzenlenen hukuk yolunun etkinliğini ortaya koyduğunu değerlendirdiği ulusal mahkeme kararlarını ve hükümlerini de sunmuştur. Bunlardan biri, Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 11 Kasım 2015 tarihli kararıdır (2015/13049 E., 2015/17584 K.); Yargıtay 12. Ceza Dairesi, bu kararda, ilk derece mahkemesinin, Cumhuriyet savcısının son derece hassas kişisel bilgiler içeren bazı "fişleme kayıtlarını" iddianameye dâhil etme kararı sonucunda uğranılan zararlar ilgili olarak CMK'nın 141 § 3 maddesi uyarınca sunulan bir talebi reddeden kararını bozmuştur. Yargıtay, söz konusu hüküm kapsamında tazminat talebinde bulunulabilmesi için, işlem veya kararın soruşturma veya kovuşturma sırasında gerçekleşmesi ve hâkim veya Cumhuriyet savcısına ait olması gerektiğine kanaat getirmiştir. Kişisel bilgilerin iddianameye dâhil edilmesini engelleyen pozitif bir yasal hüküm bulunmamasına karşın, Yargıtay, söz konusu davada bilgilerin dâhil edilmesinin gerekmediğine hükmetmiş ve müştekiye uğradığı zarar için makul bir tazminat ödenmesine karar vermiştir. Daha sonra, ilk derece mahkemesi, 12 Nisan 2016 tarihinde, müştekiye 5.000 Türk lirası (söz konusu tarihte yaklaşık 1.553 avro) ödenmesine hükmetmiş ve bu karar, 11 Mart 2019 tarihinde, Yargıtay tarafından kesin olarak onanmıştır. Hükümet, Yargıtay 12. Ceza Dairesinin, kişisel bilgilerin iddianameye dâhil edilmesine dayanan neredeyse aynı bir tazminat talebiyle

ilgili olan ve CMK'nın 141 § 3 maddesi uyarınca müştekiye tazminat ödenmesiyle de sonuçlanan başka bir kararına atıfta bulunmuştur.

27. Mahkeme, yukarıda 26. paragrafta bahsedilen kararların tamamının, “İzmir askeri casusluk davası”nda yer alan kişiler tarafından sunulan tazminat talepleriyle ilgili olduğunu kaydetmektedir.

28. Yukarıda belirtilenlerle aynı doğrultuda, Hükümet, son olarak, Anayasa Mahkemesinin *M.Y.* kararına (başvuru no. 2014/7149, 22 Kasım 2017) atıfta bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, bu kararda, kişisel bilgilerin iddianameye dâhil edilmesi şeklindeki aynı hukuki konuya dayanarak “İzmir askeri casusluk davası”ndan başka bir sanığın özel hayata saygı gösterilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasını ele almıştır. Anayasa Mahkemesi, başvuranın CMK'nın 141 § 3 maddesi kapsamındaki hukuk yolunun başvuranın mahkemeye başvurmasından sonra mevcut ve etkili hale gelmesine karşın, başvuranın bu hukuktan yararlanmış olması gerektiğine hükmederek, başvurunun mevcut iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. ÖN AÇIKLAMALAR

29. Hükümet, başvurunun Mahkemeye sunulduğu tarihte, başvuran Besime Konca adına Mahkemeye yazılı bir yetki belgesi veya geçerli bir vekâletname sunulmadığını ileri sürmüştür. Bu nedenle Hükümet, Mahkemeyi, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45 § 3 ve 47. maddelerinde düzenlenen gerekliliklere uymadığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmeye davet etmiştir.

30. Hükümet, ayrıca, başvuranların davanın kabul edilebilirliği ve esası ile adil tazmin taleplerine ilişkin görüşlerini imzalayan Avukat M. Özdemir'in, Nadir Yıldırım dışında, başvuranlar adına hareket etme

yetkisinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla, Hükümet, Mahkemeyi, söz konusu görüşleri dikkate almamaya davet etmiştir.

31. Başvuranlar, bu hususlara ilişkin herhangi bir yorumda bulunmamıştır.

32. Mahkeme, Mahkemeye sunulan başvuru formuna ekli vekâletnameye göre, başvuran Besime Konca'nın kendisi adına Mahkemeye başvuruda bulunması için M. Beştaş'ı yetkilendirdiğini kaydetmektedir. Bu nedenle, söz konusu başvuran, Mahkeme önünde usulüne uygun bir şekilde temsil edilmiştir. Ayrıca, 13 Ekim 2022 tarihli bir mektupla, Beştaş, Mahkemeyi, kendisi ve Özdemir'in başvuru üzerinde birlikte çalıştıkları ve Özdemir tarafından sunulan tüm görüşleri onayladığı konusunda bilgilendirmiştir. Dolayısıyla, Mahkeme, Hükümetin yukarıda belirtilen itirazlarını reddetmektedir.

II. SÖZLEŞME'NİN 6 § 2 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

33. Başvuranlar, haklarındaki ceza yargılamalarında görev alan dönemin mahkeme heyeti başkanının düzenlediği fezlekelerde kullanılan ifadelerin, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesi haklarını ihlal ettiğinden şikâyet etmişlerdir. Sözleşme'nin ilgili maddesi aşağıdaki gibidir:

“Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

34. Hükümet, mağdur sıfatının kaybedildiği, başvurunun vaktinden önce (erken) yapıldığı ve iç hukuk yollarının tüketilmediği iddialarıyla üç ilk itiraz sunmuştur.

1. Mağdur sıfatının kaybedildiğine ilişkin itiraz

(a) Tarafların görüşleri

35. Hükümet, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetlerinin dayanağını oluşturan fezlekeleri hazırlayan mahkeme başkanının 5 Eylül 2016 tarihinden sonra yargılamada görev almaması nedeniyle, başvuruların artık Sözleşme'nin 35. maddesi anlamında mağdur olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, söz konusu hâkimin 9 Mayıs 2017 tarihinde başka bir şehre atanması nedeniyle davada daha fazla görev alması mümkün olmamıştır.

36. Başvuranlar, bu itiraza ilişkin herhangi bir yorumda bulunmamıştır.

(b) Mahkemenin Değerlendirmesi

37. Mahkeme, mağdur sıfatını kazanmanın ve kaybetmenin, birbirinden ayrı iki kavram olduğunu ve farklı içtihat dizilerinin konusu olduğunu yinelemektedir (bk. *Sakhnovskiy/Rusya* [BD], no. 21272/03, § 66, 2 Kasım 2010). Bir başvuran, iki şartın oluşması hâlinde mağdur sıfatını kaybedebilir: İlk olarak ulusal makamların ya açıkça ya da özü itibarıyla bir Sözleşme ihlali olduğunu kabul etmiş ve ikinci olarak ise bu ihlali telafi etmiş olması gerekir (bk. diğer birçok karar arasında, *Selahattin Demirtaş/Türkiye* (no. 2) [BD], no. 14305/17, § 218, 22 Aralık 2020). Bu değerlendirme kapsamında; söz konusu hakkın niteliği, ulusal makamların kararlarında öne sürdüğü gerekçeler ve olumsuz sonuçların başvuranı kararın verilmesinden sonra daha ne kadar süre boyunca etkileyeceği incelenmelidir (bk. *Freimanis ve Līdums/Letonya*, no. 73443/01 ve 74860/01, § 68, 9 Şubat 2006). Sözleşme'yle kurulan koruyucu mekanizmanın ikincil niteliği, ancak yukarıda bahsedilen iki şartın da gerçekleştiği durumlarda bir başvurunun incelenmesine engel teşkil edebilir (bk. *Arat/Türkiye*, no. 10309/03, § 46, 10 Kasım 2009, ve *Kerimoğlu v. Türkiye*, no. 58829/10, § 45, 6 Aralık 2022).

38. Mahkeme, yargılamayı yürüten mahkeme başkanının 5 Eylül 2016 tarihinden sonra (yani somut başvuruda bulunulmasından sonra)

başvuranların yargılama sırasında görev almamış olmasının ve başka bir şehre atanmış olmasının, başvuranların masumiyet karinesi haklarının ihlal edildiğinin kabulünü teşkil etmediğini kaydetmektedir. Ayrıca, yetkililer, başvuranların maruz kaldıkları iddia edilen ihlaller için herhangi bir telafi sunmamıştır. Dolayısıyla, Mahkeme, Hükümetin başvuranların mağdur sıfatlarını kaybettikleri yönündeki itirazını reddetmektedir.

2. Başvurunun vaktinden önce yapıldığına ve iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itiraz

(a) Tarafların görüşleri

39. Hükümet, başvuranlar hakkındaki ceza yargılamalarının Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi önünde halen devam etmekte olduğunu ve adil yargılamanın gerekliliklerine uygunluğun, her bir davada, belirli bir yönün tek başına değerlendirilmesine dayanılarak değil, bir bütün olarak yargılamanın nasıl geliştiği göz önünde bulundurularak incelenmesi gerektiği dikkate alındığında, başvuranların Mahkemeye başvuruda bulunmadan önce davanın sonuçlanmasını beklemiş olmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Aynı şekilde ve yargılamaların henüz sonuçlanmamış olduğu dikkate alındığında, başvuranların, Bölge Adliye Mahkemesine istinaf başvurusu, Yargıtaya temyiz başvurusu ve Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru da dâhil olmak üzere, kendilerine tanınan iç hukuk yollarını tükettikleri söylenemez.

40. Ayrıca, Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesinin, başvuranların hâkimlerin reddi ve çekilmesi taleplerinin reddedildiği 6 Nisan 2016 tarihli kararının kesin olduğunu belirtmesine karşın, Hükümet, aşağıdaki nedenlerden dolayı durumun böyle olmadığını ileri sürmüştür. Hükümete göre, söz konusu ara karar, başvuranlar hakkındaki yargılama sırasında verilmiş ve böylece, henüz yargılamayı yürüten mahkeme tarafından verilmemiş olan esasa ilişkin kararın dayanağının bir kısmını oluşturmuştur. Dolayısıyla, temyiz mahkemesi, 6 Nisan 2016 tarihli karar da dâhil olmak üzere ara kararları, hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden kararların

hükümle beraber temyiz olunabileceğini öngören CMK'nın 287. maddesi uyarınca hükümle birlikte inceleyebilirdi. Her hâlükârda, söz konusu karar, esasa ilişkin hüküm bağlamında incelenecekti ve bu durum, yargılamayı yürüten mahkemenin, 11 Nisan 2016 tarihinde yapılan duruşmada belirttiği üzere, kararın temyize açık olduğu anlamına gelmektedir.

41. Hükümete göre, yargılamayı yürüten mahkeme, bu çerçevede, 11 Nisan 2016 tarihli duruşmada, çekilme talebinin temyiz aşamasında inceleneceğini belirtmiştir. Hükümet, iddiasını desteklemek için, Yargıtayın farklı daireleri tarafından verilen ve alt derece mahkemelerinin esasa ilişkin kararlarını söz konusu mahkemelerin tarafsızlığının şüpheli olduğuna hükmederek bozan iki karar sunmuştur (bk. yukarıda 24.paragraf). Dolayısıyla, başvuranın somut davadaki iddiaları, ilk derece mahkemesinin henüz verilmemiş olan esasa ilişkin hükmüne ilişkin olarak yapacağı temyiz incelemesi bağlamında Yargıtay tarafından da incelenebilirdi. Böyle bir olasılık, masumiyet karinesi hakkının ihlal edildiği iddialarının yüksek mahkemeler tarafından düzeltilebileceğinin kabul edildiği Mahkeme içtihadıyla da uyumludur.

42. Her hâlükârda ve haklarındaki ceza yargılamalarının sonucuna bağlı olarak, başvuranlar, ayrıca, mağduriyetlerinin giderilmesi için başka bir olasılık olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilirlerdi. Nitekim *E.A.* (no. 2) davasındaki kararında, Anayasa Mahkemesi benzer bir konuyu ele almış ve dikkatli bir incelemeden sonra, bir kamu görevlisi tarafından yapılan açıklamalar nedeniyle masumiyet karinesi hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir (bk. yukarıda 25.paragraf). Yukarıdaki hususlar dikkate alındığında, Hükümet, somut başvurunun vaktinden önce yapılmış olduğu gerekçesiyle reddedilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

43. Başvuranlar, iç hukuk ve Sözleşme hükümlerine uygun olarak, ulusal mahkemeler önünde masumiyet karinesi haklarının ihlaline son verilmesi yönündeki çabalarında azami özen gösterdiklerini ileri sürmüşlerdir.

(b) Mahkemenin Değerlendirmesi

44. Sözleşme'nin 35. maddesi kapsamında öngörüldüğü üzere, iç hukuk yolların tüketilmesi kuralına ilişkin ilkeler, *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* ((ilk itiraz) [BD], no. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, §§ 69-77, 25 Mart 2014) kararında yer almaktadır.

45. Somut davada, Mahkeme, bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay tarafından yapılacak herhangi bir istinaf veya temyiz incelemesinin, ilke olarak, alt derece mahkemelerinin esasa ilişkin hükümleri ile bu hükümlere esas teşkil eden ceza yargılamaları sırasında verilen ara karar ile ilgili olacağını kaydetmektedir. Dolayısıyla, Hükümet tarafından atıfta bulunulan CMK hükümlerinin, bir milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması amacıyla düzenlenen bir fezlekede kullanılan ifadeleri kapsadığı görülmemektedir. Bununla birlikte, Hükümet tarafından sağlanan örnekler, Yargıtayın tarafsızlık ile ilgili bir sorun tespit etmesi halinde alt derece mahkemesinin esasa ilişkin hükmünü inceleyip bozabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Mahkeme, bölge adliye mahkemelerinin ve Yargıtayın, istinaf ve temyiz incelemeleri sırasında, fezlekeden kaynaklı olarak tarafsızlığın bulunmadığı şikâyetini inceleyebileceğini kabul etmeye hazırdır. Ancak, somut davanın, başvuruların Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetleriyle ilgili olduğu ve Hükümet tarafından sunulan örneklerin hiçbirinin, milletvekili olan sanıkların dokunulmazlıklarının kaldırılması amacıyla hazırlanan ve Adalet Bakanlığına gönderilen bir fezlekede kullanılan dil nedeniyle masumiyet karinesi hakkının ihlal edildiği iddiasının daha önce incelenip bozulduğunu göstermediği gerçeği varlığını korumaktadır.

46. Bununla birlikte, Yargıtayın Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinin ihlaline ilişkin bir şikâyeti temyiz incelemesi bağlamında inceleyebileceğini veya en azından incelemesinin önünde engel bulunmadığı varsayılsa dahi, böyle bir olasılık ancak ilk derece mahkemesi tarafından esasa ilişkin hüküm verildikten sonra somutlaşacak ve mevcut hale gelecektir. Bu noktada

Mahkeme, telafi edici eylem prosedürünün hızının, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin amaçları doğrultusunda, belirli bir davanın kendine özgü koşullarında pratik olarak etkili olup olmadığıyla da ilgili olabileceğini ve bu kapsamda başka bir yeterli hukuk yolunun aşırı uzun süre nedeniyle zarar görebileceğinin göz ardı edilemeyeceğini yinelemektedir (bk. bu davaya uygulanabildiği ölçüde (*mutatis mutandis*), *McFarlane/İrlanda* [BD], no. 31333/06, § 123, 10 Eylül 2010, ve *Story ve Diğerleri / Malta*, no. 56854/13 ve diğer 2 başvuru, § 80, 29 Ekim 2015). Mahkeme, benzer hususların, etkili olduğu iddia edilen belirli bir hukuk yoluna erişim için gereken süre bakımından da geçerli olduğu kanaatindedir.

47. Başvuranlar hakkındaki ceza yargılamalarının en az 2010 yılından beri devam ettiği ve 2016 yılında düzenlenen fezlekelerin üzerinden önemli bir süre geçtiği göz önüne alındığında, Mahkeme, bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından yapılacak bir istinaf veya temyiz incelemesinin ya da istinaf ve temyiz incelemelerinden olumlu bir sonuç alınamaması halinde devreye girebilecek olan Anayasa Mahkemesine başka bir bireysel başvuruda bulunma olasılığının, somut davanın kendine özgü koşullarında uygulamada etkili bir yol olarak kabul edilebileceği sonucuna varamamaktadır.

48. Yukarıda belirtilen hususlar dikkate alındığında, Mahkeme, Hükümetin başvurunun erken niteliğine ilişkin ilk itirazını ve başvuruların Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetleri ile ilgili olarak iç hukuk yollarını tüketmediklerine dair ilgili argümanı kabul edememektedir.

3. CMK'nın 141 § 3 maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunulmadığına ilişkin itiraz

(a) Tarafların görüşleri

49. Hükümet, başvuranların, kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk halleri de dâhil olmak üzere, bir ceza soruşturması ve kovuşturması sırasında hâkim ve savcıların verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle uğranılan zararlara ilişkin olarak tazminat talebinde

bulunma hakkını öngören CMK'nın 141 § 3 maddesi kapsamındaki hukuk yolundan yararlanmadıkları gerekçesiyle, somut başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

50. Hükümet, söz konusu hukuk yolunun erişilebilir olduğu, başvuranların şikâyetleri bakımından telafi sağlayabileceği ve makul bir başarı şansı sunduğu yönündeki iddiasını desteklemek üzere, Yargıtayın ve diğer ulusal mahkemelerin içtihat örneklerini sunmuştur. Bu bağlamda, Hükümete göre CMK'nın 141 § 3 maddesi kapsamında bir tazminat talebinin değerlendirilmesinde uygulanacak genel ilkeleri tesis eden, Yargıtay 12. Dairesinin 11 Kasım 2015 tarihli kararı özellikle vurgulanmıştır (bk. yukarıda 26. paragraf). Bu davada, Yargıtay, savcının iddianamede oldukça hassas bazı kişisel bilgilere yer verme kararına dayanılarak bu hüküm kapsamında sunulan tazminat talebinin reddedildiği ilk derece mahkemesinin kararını bozmuş ve makul bir meblağa hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir. Dolayısıyla, ilk derece mahkemesi, başvurana, 5.000 Türk lirası ("TL") ödenmesine hükmetmiş ve bu karar daha sonra 2019 yılında Yargıtay tarafından onanmıştır. Hükümet, aynı ihlal türü sonucunda uğranılan zarar nedeniyle CMK'nın 141 § 3 maddesi uyarınca tazminat talebinin kabul edilmesi kararı ile de ilgili olan başka bir davaya dayanmıştır.

51. Hükümet, savcının iddianamede bazı hassas verilere yer vermesine yönelik hukuka aykırı olduğu iddia edilen kararıyla ilgili aynı nitelikteki bir şikâyet bakımından CMK 141 § 3 maddesi kapsamındaki hukuk yolunun etkili olduğunun değerlendirildiği Anayasa Mahkemesinin *M.Y.* davasına ilişkin kararına da atıfta bulunmuştur (bk. 26. paragraf).

52. Dolayısıyla, Hükümet, başvuranlara tazminat ödenmesine hükmedilen bir kararda masumiyet karinesi hakkının ihlal edildiği tespitinin, yeterli bir hukuk yolu olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Alternatif olarak, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinin kabulü temyiz mahkemeleri veya Anayasa Mahkemesi tarafından da yapılabilir. Bu tür

tespit ile birlikte, CMK'nın 141 § 3 maddesi kapsamında tazminat talebinde bulunulması, ihlal iddiaları bakımından bir hukuk yolu teşkil edecektir.

53. Hükümet, son olarak, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinin ihlal edildiği iddiasının, aşağıdaki gerekçelerle sona erdiğini ileri sürmüştür. İlk olarak, fezlekelerde yer alan ihtilaf konusu ifadeler, Anayasanın 83. maddesi uyarınca dokunulmazlık tanınması nedeniyle milletvekilleri aleyhindeki ceza yargılamalarının ertelenmesine ilişkin anayasal yükümlülük gereğince başvurular hakkındaki ceza yargılamaları durdurulduğunda kullanılmıştır ve dolayısıyla, bu ifadelerin başvuruların yargılanmasına herhangi bir etkisinin olduğu söylenemez. İkinci olarak, başvuruların dokunulmazlıklarının kaldırılması talepleri, milletvekillerinin dokunulmazlığını kaldıran Anayasanın geçici 20. maddesinin bu süre zarfında yürürlüğe girmesi nedeniyle işleme alınmamıştır. Son olarak, yargılamayı yürüten mahkeme başkanı, 5 Eylül 2016 tarihinden itibaren ceza yargılamalarında yer almamıştır. Hükümetin kanaatine göre, bu koşullar, CMK'nın 141 § 3 maddesi uyarınca tazminat talebinde bulunma imkânı ile birlikte, somut davada etkili bir hukuk yolu sunmuştur. Dolayısıyla, Hükümet, Mahkemeyi, başvuruların iç hukuk yollarını tüketmedikleri gerekçesiyle başvuruyu reddetmeye davet etmiştir.

54. Başvuranlar, beyanlarını yinelemiştir (bk. 43. paragraf).

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

55. Mahkeme, iç hukuk yolunun etkin ve aynı zamanda teoride ve uygulamada mevcut olduğuna ikna etme görevinin, iç hukuk yollarının tüketilmediğini iddia eden Hükümete ait olduğunu yinelemektedir. Söz konusu ispat külfeti koşulunun karşılanması ardından, Hükümet tarafından ileri sürülen iç hukuk yolunun tüketildiğini veya davanın kendine özgü koşullarında, bazı sebeplerden ötürü yetersiz ve etkinlikten yoksun olduğunun ya da kendisini bu gereklilikten muaf tutan özel koşullar bulunduğunu başvuranın ispatlaması gerekmektedir (bk. *Akdivar ve*

Diğerleri/Türkiye, 16 Eylül 1996, § 68, Kararlar ve Hükümler Derlemesi 1996-IV; *Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye* (k.k.) [BD], no. 46113/99 ve diğer 7 başvuru, § 69, AİHS 2010; ve yukarıda anılan *Vučković ve Diğerleri*, § 77).

56. Mahkeme, bazı davalarda, masumiyet karinesi hakkının ihlalinin tanınmasına veya sona erdirilmesine yönelik diğer çeşitli prosedürler ile birlikte maddi tazminat alma olasılığını sunan medeni hukuk kapsamındaki hukuk yollarını incelemiş ve bu hukuk yollarının, Sözleşme anlamında etkili olduklarını tespit etmiştir (bk. *Babjak ve Diğerleri/Slovakya* (k.k.), no. 73693/01, 30 Mart 2004; *Marchiani /Fransa* (k.k.), no. 30392/03, 27 Mayıs 2008; ve *Ringwald/Hırvatistan* (k.k.) [Komite], no. 14590/15 ve 25405/15, §§ 54-56, 22 Ocak 2019).

57. Somut davada, Anayasa Mahkemesi, başvuranların Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetlerini, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle veya CMK'nın 141 § 3 maddesi kapsamındaki hukuk yoluna başvurmadıkları iddiasıyla reddetmemiştir. Anayasa Mahkemesi, gerçekte, başvuranların 6 § 2 maddesi kapsamındaki şikâyetlerini hiçbir şekilde ele almamıştır.

58. Mahkeme, ayrıca, iç hukukta farklı hukuk alanlarında bazı paralel hukuk yollarının öngörülmesi halinde, bu hukuk yollarından biri aracılığıyla Sözleşme'nin ihlal edildiği iddiası bakımından tazmin elde etmeyi talep eden bir başvuranın, normalde, esasen aynı amaca sahip diğer hukuk yollarına başvurması gerekmediğini ve bunun yanı sıra, davasında en uygun olan hukuk yolunu seçmenin başvuranın görevi olduğunu hatırlatmaktadır (bk. diğer kararlar arasında, *Nicolae Virgiliu Tănase/Romanya* [BD], no. 41720/13, §§ 176-7, 25 Haziran 2019). Bu nedenle, Mahkemenin, “hâkimlerin ve savcılarının bir ceza soruşturması ve kovuşturması sırasındaki tüm eylem veya kararları” bakımından tazminat talep etme hakkına ilişkin olarak CMK'nın 141 § 3 maddesinde düzenlenen hukuk yolunun da başvuranın davasında mevcut ve etkili bir hukuk yolu olup olmadığını

değerlendirmesi gerekmemektedir. Bununla birlikte, Mahkeme, Hükümetin bir hâkimin ceza yargılamaları sırasındaki bir eylemi nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinin ihlal edildiği iddiasının söz konusu hukuk yolu bağlamında incelendiğine dair hiçbir içtihat örneği göstermediğini kaydetmek durumundadır (karşılaştırınız, *Gherghina/Romanya* (k.k.) [BD], §§ 88, 100, 101 ve 106, 9 Temmuz 2015). Dolayısıyla, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediği yönündeki ilk itirazı reddedilmelidir.

4. Başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin genel sonuç

59. Yukarıdaki hususlar dikkate alındığında, Mahkeme, Hükümetin, başvuranların mağdur sıfatının bulunmadığı, yargılamaların yargılamayı yürüten mahkeme önünde halen devam ettiği ve iç hukuk yollarının tüketilmediği iddialarına ilişkin itirazları konusunda ikna olmamıştır. Dolayısıyla, Mahkeme, Hükümetin bu argümanlara dayalı itirazlarını reddetmektedir.

60. Mahkeme, başvurunun Sözleşme'nin 35. maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve ayrıca başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle de bağdaşmadığı kanaatindedir. Dolayısıyla, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların beyanları

(a) Başvuranlar

61. Başvuranlar, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasını sağlamak amacıyla hazırlanan fezlekelerde mahkeme başkanı tarafından kullanılan açık dilden de anlaşılacağı üzere, haklarındaki yargılama devam ederken yargılamayı yürüten mahkeme başkanı tarafından suçlu ilan edildiklerini iddia etmişlerdir. Başvuranları yargılayan mahkeme başkanının kendilerinin suçlu oldukları yönünde görüş bildirmiş olması, suçluluğa ilişkin resmi bir

tespitin yokluğunda dahi, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi kapsamında korunan masumiyet karinesi haklarının ihlalini oluşturmuştur.

(b) Hükümet

62. Hükümet, milletvekilleri aleyhindeki ceza yargılamalarının yeniden başlatılmasının, yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına bağlı olduğunu ve bu amaçla öngörülen prosedürün, kendi başına, bir suçluluk tespiti anlamına gelmediğini ileri sürmüştür. Somut davada, başvurular hakkındaki fezlekeler, ceza kovuşturmasına engel teşkil etmesi nedeniyle sadece yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması amacıyla hazırlanmıştır. Bu tür fezlekelerin hazırlanması, yalnızca, yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebine ilişkin dosyaların, bu hususta karar vermeye yetkili olan TBMM'ye gönderilmek üzere Adalet Bakanlığına iletilmesi işlemidir. Dolayısıyla, bu, yargılanmakta olan sanıkların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasının talep edilmesine yönelik prosedürü başlatan kamuya açık olmayan ve bağlayıcı niteliği bulunmayan usuli bir işleminden ibarettir. Bu nedenle, fezlekeler, başvuruların yargılanmasına dayanak teşkil eden bir suç isnadının esasının tespitine yol açan kararlar değildir; bu tür kararlar, ancak yargılama sırasında mahkeme heyetinin delilleri değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkabilir.

63. Bu bağlamda, yargılamayı yürüten mahkeme başkanının, fezlekelerde, başvuruların suç işlemiş olabilecekleri şüphesini ifade ederek ve ceza yargılamalarının yeniden başlatılmasını haklı kılacak yeterli delillerin varlığını ortaya koyarak, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik gerekçeleri belirtmesi gerekmiştir. Aslında, fezlekedeki ifadeler, genel olarak, iddianamede yer alan ifadeler ve iddialar ile ilgilidir. Sonuç olarak, yargılamayı yürüten mahkeme başkanı, başvuruların suçluluğunun delillerle tespit edilip edilmediği konusuna değil, dava dosyasında yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebini haklı kılan unsurlar bulunup bulunmadığına atıfta bulunmuştur.

64. Ayrıca, söz konusu fezlekeler, sınırlı bir dış etki yaratmış ve bir ceza mahkemesinin milletvekili olan sanıkların yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin bir karar almaya gerek kalmadan ceza yargılamasına devam etmesine imkân veren Anayasanın geçici 20. maddesinin yürürlüğe girmesi nedeniyle hiçbir şekilde işleme konulmamıştır. Benzer şekilde, fezlekeler, başvuran hakkındaki ceza yargılamalarının hâlihazırda durdurulduğu bir dönemde düzenlenmiştir. Son olarak, bu fezlekeleri düzenleyen hâkim, başvuranların yargılanmasında görev almamıştır.

65. Somut davanın yukarıda belirtilen özellikleri ve özellikle, ifadelerin niteliği ve bağlamı ile kullanıldığı koşullar ve sınırlı dış etkileri dikkate alındığında, Hükümet, somut davada, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinin ihlal edilmediğini değerlendirmiştir.

2. Mahkemenin değerlendirmesi

(a) Genel ilkeler

66. Mahkeme, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesinde yer alan masumiyet karinesinin, 6 § 1 maddesinin gerektirdiği adil yargılamanın unsurlarından biri olduğunu yinelemektedir. Bir suçla itham edilen bir kişi hakkındaki yargı kararının veya bir kamu görevlisinin yaptığı açıklamanın, bu kişinin kanunlar uyarınca suçlu olduğunun ispatlanmasından önce suçlu olduğuna dair bir kanaati yansıtmaması halinde, masumiyet karinesi hakkı ihlal edilmiş olur. Resmi bir tespit bulunmasa bile, mahkemenin veya yetkilinin sanığı suçlu olarak kabul ettiğine dair bazı gerekçelerin bulunması yeterlidir. Mahkemenin kendisi tarafından böyle bir görüşün vaktinden önce açıklanması kaçınılmaz olarak söz konusu karineye aykırı olacaktır (bk., diğer kararlar arasında, *Deweert / Belçika*, 27 Şubat 1980, § 56, Seri A no. 35; *Minelli / İsviçre*, 25 Mart 1983, §§ 27, 30 ve 37, Seri A no. 62; *Allenet de Ribemont / Fransa*, 10 Şubat 1995, §§ 35-36, Seri A no. 308; *Daktaras / Litvanya*, no. 42095/98 , §§ 41-44, AİHS 2000-X ve *Matijašević / Sırbistan*, no. 23037/04, § 45, AİHS 2006).

67. Ayrıca, ilgili kişinin suçlu olduğu kanaatini yansıtan ifadeler ile yalnızca “şüphe durumunu” anlatan ifadeler arasında da ayırım yapılması gerekmektedir. İlgili kişinin suçlu olduğu kanaatini yansıtan ifadeler masumiyet karinesini ihlal ederken, yalnızca bir şüphe durumunu belirten ifadelerin Mahkeme tarafından incelenen çeşitli durumlarda itiraz edilemez olduğu kabul edilmiştir (bk. diğer kararların yanı sıra, *Lutz / Almanya*, 25 Ağustos 1987, § 62, Seri A no. 123 ve *Leutscher / Hollanda*, 26 Mart 1996, § 31, Raporlar 1996-II).

68. Sözleşme’nin 6 § 2 maddesinde, “kovuşturmanın sonucundan bağımsız olarak” ceza yargılamalarının bütünü düzenlenmektedir (bk. yukarıda anılan *Minelli*, § 30). Bununla birlikte, bir sanık suçlu bulunduğu, prensip olarak, müteakip ceza yargılaması sırasında ortaya atılan iddialar bakımından geçerliliğini yitirir (bk. *Phillips/Birleşik Krallık*, no. 41087/98, § 35, AİHS 2001-VII).

69. Sözleşme’nin 10. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü, bilgi alma ve verme özgürlüğünü içermektedir. Dolayısıyla, Sözleşme’nin 6 § 2 maddesi, yetkililerin, kamuoyunu, devam etmekte olan ceza soruşturmaları hakkında bilgilendirmesini engelleyemez, ancak masumiyet karinesine saygı gösterilmesi için bilgilendirmeyi gerekli olan tüm sağduyu ve ihtiyat ile yapmalarını gerektirir (bk. yukarıda anılan *Allenet de Ribemont*, § 38).

70. Mahkeme, demokratik bir toplumda, ciddi bir görevi kötüye kullanma suçlaması yöneltildiğinde bilgi verilmesinin kaçınılmaz olduğunu değerlendirmiştir (bk. *Arrigo ve Vella / Malta* (k.k.) 6569/04, 10 Mayıs 2005). Mahkeme, başvuranın iddia edilen suçun işlendiği tarihte önemli bir siyasi figür olduğu durumlarda, Başsavcı da dâhil olmak üzere en üst düzey Devlet yetkililerinin, iddia edilen suç ve devamındaki ceza yargılamaları hakkında kamuoyunu bilgilendirmeleri gerektiğini kabul etmiştir. Bununla birlikte, bu durum, yetkililerin basın ile röportajlarında belirli ifadeleri kullanmalarını haklı kılamaz (bk. *Butkevičius / Litvanya*, no. 48297/99, § 50, AİHS 2002-II

(alıntılar)). Mahkeme, bir kişi belirli bir suçtan yargılanıp suçlu bulunmadan önce, kamu görevlilerinin ifadelerinde seçtikleri kelimelerin önemini vurgulamıştır. Bununla birlikte, bir kamu görevlisinin ifadesinin masumiyet karinesi ilkesini ihlal edip etmediği, söz konusu ifadenin kullanıldığı belirli koşullar bağlamında tespit edilmelidir (bk. diğer kararlar arasında, *Adolf/Avusturya*, 26 Mart 1982, §§ 36-41, Seri A no. 49, ve yukarıda anılan *Daktaras*, § 41). Her hâlükârda, ifade edilen görüşler, bir kamu görevlisi tarafından kamuoyunu başvuranı suçlu olduğuna inandırmayı teşvik edecek ve yetkili yargı makamı tarafından olguların değerlendirilmesine halel getirecek şekilde suçlu olduğuna dair beyanlarda bulunması anlamına gelemez (bk. yukarıda anılan *Butkevičius*, § 53, ve *Garycki/Polonya*, no. 14348/02, § 70, 6 Şubat 2007).

(b) Bu İlkelerin Somut Davaya Uygulanması

71. Mahkeme, başvuruların 2007 yılında başlatılan ceza yargılamaları kapsamında yargılandıkları sırada, 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinde milletvekili olarak seçildiklerini kaydetmektedir. Başvuranlar, sol görüşlü ve Kürt yanlısı siyasi bir parti olan Halkların Demokratik Partisinden (HDP) adaylıklarını koymuşlardır. Dolayısıyla, başvuranlar, yalnızca dokunulmazlığın kaldırılması halinde milletvekilleri aleyhinde devam eden ceza yargılamaları ile soruşturmalarının sürdürülebileceğini öngören Anayasanın 83. maddesi uyarınca yasama dokunulmazlığı elde etmişlerdir.

72. Bu amaçla ve hem Anayasa hem de CMK'nın 223 § 8 maddesi uyarınca, söz konusu dönemdeki mahkeme başkanı, başvuranların her biri hakkında fezleke düzenlemiş ve bunları Adalet Bakanlığına sunmuştur. Hükümet tarafından ileri sürüldüğü gibi, bu fezlekelerde, mahkeme başkanının genel olarak iddianameden alıntılar yaptığı ve Cumhuriyet savcısının, başvuranların kendilerine karşı yöneltilen suçlamalara dayanak teşkil eden belirli eylemler gerçekleştirdikleri yönündeki ifadelerini kullanarak, bu alıntıların ne anlama geldiğini özetleyip yorumladığı

doğrudur. Ancak daha da önemlisi, söz konusu fezlekelerin “Değerlendirme” başlıklı bölümünde, mahkeme başkanı şu ifadelere yer vermiştir: “[başvuranın] üzerine atılı suçları işlediği anlaşılmış ise de, kendisinin 1 Kasım 2015 yapılan milletvekili seçimlerinde milletvekili seçildiği anlaşılmıştır”. Benzer şekilde, fezlekelerin “Sonuç ve Değerlendirme” başlıklı son bölümünde, şu ifadeye de yer verilmiştir: “[başvuranın] üzerine atılı müsnet suçları işlediği anlaşılmıştır” (bk. yukarıda 9.paragraf).

73. Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürüldüğü gibi, ceza mahkemelerinde yargılanmakta olan milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması talebinde bulunma usulünün özelliklerinin yanı sıra yöntemlerini de dikkate almaktadır. Bu bağlamda, Mahkeme, ayrıca, Hükümetin, yargılamayı yürüten mahkeme başkanının, başvuruların yasama dokunulmazlığını kaldırma talebini haklı kılmak için aleyhlerindeki şüphenin varlığını teyit etmesi gerektiğine ve mahkeme başkanının bu amaçla kullandığı ifadelerin başvuranın suçlu olduğu yönünde yorumlanamayacağına dair argümanını da dikkate almaktadır. Yine de, Mahkeme, daha önce, somut davada olduğu gibi, hukuki sorunun başvuranın suçluluğunun tespiti ile ilgili olmamasına karşın, başvuruların tutuklanmalarına ya da tutukluluk hallerinin devamına hükmeden kararlarda kullanılan ifadeler nedeniyle Sözleşme’nin 6 § 2 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir (bk. *Vardan Martirosyan /Ermenistan*, no. 13610/12, § 83, 15 Haziran 2021 ile bu kapsamda yapılan diğer atıflar) ; dolayısıyla, bu olgu, Sözleşme’nin 6 § 2 maddesinin ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde belirleyici bir etkiye sahip olamaz.

74. Ayrıca ve daha da önemlisi, Hükümet, yargılamakta oldukları milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına yönelik bir fezleke hazırlamaları gereken ceza mahkemesi hâkimlerinin söz konusu kişinin üzerine atılı suçu işlediğini iddianamede açık ve net bir şekilde belirtmelerini gerektiren herhangi bir kanun hükmüne atıfta bulunmamıştır. Bu bağlamda, Mahkeme, Hükümetin, yargılamayı yürüten mahkemenin iki

hakimi tarafından ifade edilen, Adalet Bakanlığının daha önce fezlekelerde yalnızca milletvekillerinin suçluluğuna ilişkin şüphelerin dile getirildiği durumlarda yasama dokunulmazlığının kaldırılması taleplerini reddettiği görüşünü desteklemek için, ikna edici bir argüman bir yana, herhangi bir argüman ileri sürmediğini kaydetmektedir (bk., yukarıda 13.paragraf). Dolayısıyla, Hükümet, başvuruların üzerlerine atılı suçları işledikleri yönündeki açık ve kesin bir ifadeyi, özellikle somut davada söz konusu olan yargılamaların niteliği, bağlamı veya koşullarının gerekli kıldığını ortaya koymamıştır.

75. Mahkeme, yargının, hukukun üstünlüğü ile yönetilen bir Devlette temel bir değer olan adaletin teminatı görevini yerine getirmesi açısından özel bir rol oynadığını ve bu görevinde başarılı olması için halkın güvenine sahip olması gerektiğini birçok kez vurgulamıştır (bk., bu davaya uygulanabildiği ölçüde (*mutatis mutandis*), *Baka/Macaristan* [BD], no. 20261/12, § 164, 23 Haziran 2016). Hâkimlerin kullandıkları ifadelerin soruşturma makamlarının kullandıkları ifadelere göre daha sıkı incelemeye tabi tutulduğu (bk. *Pandy /Belçika*, no. 13583/02, § 43, 21 Eylül 2006 ile bu kapsamda yapılan diğer atıflar) dikkate alındığında, demokratik bir toplumda halkın güvenini kazanmak için mahkemelerin, şüpheli veya sanığın suçlu olduğu görüşünü hiçbir şekilde yansıtmaması gereken dikkatli bir dil kullanmaları son derece önemlidir. Somut davada başvuranlar hakkında düzenlenen fezlekelerin bu gerekliliğe aykırı olması nedeniyle, bu fezlekelerde kullanılan ifadeler, başvuranların masumiyet karinesi hakkını ihlal etmiştir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, fezlekelerde kullanılan ifadelerden kaynaklanan zararı giderememiştir.

76. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6 § 2 maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

77. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

78. Başvuranların her biri, manevi tazminat olarak 400.000 Türk lirası (TL) (söz konusu tarihte geçerli olan döviz kuruna göre yaklaşık 23.289 avro (EUR) talep etmiştir. Başvuranlar, ayrıca, maddi tazminata hükmedilmesini talep etmiş, ancak miktarı Mahkemenin takdirine bırakmıştır.

79. Hükümet, başvuranların, herhangi bir maddi zararın gerçekten var olduğunu gösteren hiçbir belge sunmadıklarını ileri sürmüştür. Benzer şekilde, manevi tazminat talebi desteklenmemiştir, aşırıdır ve Mahkeme tarafından benzer davalarda hükmedilen miktarlarla tutarsızdır. Dolayısıyla, başvuranların iki başlık altındaki taleplerinin reddedilmesi gerekmektedir.

80. Mahkeme, tespit edilen ihlal ile ileri sürülen maddi zarar arasında herhangi bir illiyet bağı bulunmadığı kanısına varmıştır ve bu nedenle söz konusu talebi reddetmektedir. Bununla birlikte, hakkaniyet temelinde karar veren Mahkeme, başvuranların her birine, manevi tazminat olarak, yansıtılabilecek her türlü vergi hariç olmak üzere, 7.800 avro ödenmesine hükmetmiştir.

B. Masraf ve giderler

81. Başvuranlar, ayrıca, (i) avukatları tarafından saatlik ücreti 2.000 TL olan yirmi yedi saatlik hukuki çalışmaya; (ii) davanın ulusal mahkemeler önünde takibi sırasında oluşan 20.000 TL'ye; (iii) üçüncü başvuran adına bir belge hazırlanması için 40.000 TL'ye; ve posta masrafları ve diğer masraflar için 20.000 TL'ye karşılık gelen masraf ve giderler için 134.000 TL (söz konusu zamanda yaklaşık 7.782 avro) talep etmişlerdir. Başvuranlar, taleplerini desteklemek üzere, Mahkemeye, avukatlarının dava için harcadıkları saatlerin bir dökümünü sunmuşlar ve Diyarbakır Barosunun

asgari ücret bareminde yer alan tavsiye edilen tutara dayanarak saatlik ücreti belirlediklerini ileri sürmüşlerdir.

82. Hükümet, başvuranların önceki paragrafta özetlenen masraf ve giderlerin gerçekten yapıldığını gösteren “geçerli” belgeler sunmadıklarını ileri sürerek, bu taleplere itiraz etmiştir.

83. Mahkemenin içtihadına göre bir başvuran, ancak masraf ve giderlerin fiilen ve zorunlu olarak yapıldığını ve miktar olarak makul olduğunu belgelendirebildiği takdirde bunların geri ödenmesi hakkına sahiptir. Somut davada, elinde bulunan belgeleri ve yukarıdaki kriterleri dikkate alan Mahkeme, başvuranlara, tüm başlıklar altındaki masrafları karşılamak üzere, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi hariç olmak üzere, müştereken 2.000 avro ödenmesinin uygun olduğu kanaatindedir (bk. *Semir Güzel/Türkiye*, no. 29483/09, §§ 47 ve 50, 13 Eylül 2016).

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna,
2. Sözleşme’nin 6 § 2 maddesinin ihlal edildiğine,
3.
 - (a) Davalı Devlet tarafından, başvuranlara, kararın Sözleşme’nin 44 § 2 maddesi uyarınca kesinleşmesinden itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden davalı Devletin ulusal para birimine çevrilmek üzere;
 - (i) Manevi tazminat olarak, miktarlara yansıtılabilecek her türlü vergi hariç olmak üzere, başvuranların her birine 7.800 avro (yedi bin sekiz yüz avro) ödenmesine,
 - (ii) Masraflar ve giderler için, miktara yansıtılabilecek her türlü vergi hariç olmak üzere, başvuranların tümüne müştereken 2.000 avro (iki bin avro) ödenmesine,

(b) Yukarıda bahsi geçen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz uygulanmasına,

4. Başvuranların adil tazmine ilişkin diğer taleplerinin reddedilmesine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 28 Kasım 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Bölüm Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan

EK

Başvuranların Listesi:

Başvuru no. 39712/16

No.	Başvuranın Adı	Doğum/Kayıt Yılı	Uyruğu	İkamet Yeri
1.	Nadir YILDIRIM	1981	Türk	Ankara
2.	Selma IRMAK	1971	Türk	Diyarbakır
3.	Besime KONCA	1970	Türk	Kocaeli
4.	Alican ÖNLÜ	1967	Türk	Tunceli
5.	Dirayet TAŞDEMİR	1982	Türk	Siirt

NADİR YILDIRIM VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE KARARI

No.	Başvuranın Adı	Doğum/Kayıt Yılı	Uyruğu	İkamet Yeri
6.	Ahmet YILDIRIM	1972	Türk	Ankara